

SUKRĖSTA

Karo metų Salomėjos lyrika yra sukrėsta. Išjudinti pamatai, atramos. Intuityviai jausta, kad iš naujo pulsuoti imanti kūrybinė energija gali būti sutelkta ir savaip nuraminta tautos bendrojo mitinio istorinio patyrimo.

1942-aisiais, ypač sunkią, atšiaurią žiemą Ufoje, Nėris tarsi leidosi gilyn – į legendas, mitus, senąją istoriją. Laikydavosi romantizuotų vaizdinių paviršiuje („Gimtoji žemė“), lyg mantras kartojo pasąmonėj atsiliepiančias formules, jautėsi esanti vedama:

Klaidžiais, slaptingais, samanotais
Legendų laiptais nusileisi
Į šaltus be gyvybės plotus,
Į amžių glūdumas giliąsias.

Girdėjo: „Ten akmeninio amžiaus vėjas / Klabena užkilus vartus“ („Tu ūkauk...“). Grįžo prie L. Rėzos užrašytų mitologinių dainų („Naktibalda ir palaidūnas...“). Laumių, burtų, išskirtinės žmogaus dalios, pašaukimo motyvas kilo iš bendruomeninės patirties. Skaudžios, tamsios: „Žemė – didelis kapas: / Kaip tave man surast?“ („Žaidą giliają gelia...“). Gamtiškasis šalnos motyvas iš frazeologinės jungties keliamas iki egzistencinės bendraties: vienos eilutės eilėraštis: „širdis šalnų pakąsta“.

1942-ųjų metų eilėraščiai dažnai persmelkti viena prieš kitą einančių energijos bangų.

Širdis mana –
Audrų daina,
Visiems tu vėjams atvira –
Kaip jūra.

Ar ne dulkė tu,
Išnešta svetur?

Įprasta romantinio atvirumo stilistika staiga perkertama priešpriešio judesio – žmogaus-dulkės biblinio motyvo, susieto su karo metų žmogaus egzistencine situacija. Galbūt tai ir polemika su savim – ankstesne.

Žydėjimo šaltis karo metų lyrikos metaforose: „Lyg pusnyne – skęsdamas sode“ („Mėlynom langinēm žemas namas...“); „O kvepiantys pusnynai / Lietuviškųjų sodų!“ („Taip eitum ir keliautum...“).

Šventumo ieškojimas – nuo senojo baltų pasaulėvaizdžio atramų iki krikščioniškosios Vilniaus simbolikos, įprasmintos dviejų eilučių eilėraštyje: „Ant Trijų Kryžių kalno saulė leidos, / O Aušros Vartuose ją tekančią sutikom...“

Salomėja Nėris dar galėjo pereiti į kitą kūrybos lygmenį. Sukrėsta karo lyrika rodo šią galimybę. Bet ir mirties artėjimo jutimą:

Smilko susmilko
mano dieneles –
vėjų pagairėj
kurta ugnelė.

Salomėjos Nėries ontologinis brūkšny. Jungiantis ir atskiriantis. Užbrėžtas kaip riba ir atvertas kaip

ženklas į tai, kas esti nebūdamas.

„Tėvynei“ – 1941-ųjų, pačių sunkiausių Salomėjos metų rugsėjo eilėraštis, parašytas Penzoje – atsigaunant, sugrįžtant į save, atkuriant santykį su tėvyne, kaip svarbiausiu būties dialogo nariu. Tėvyne yra, ją reikia pasiekti, į ją pareiti sunkiausios atgailos būdu – kaip einama davus apžadus į šventąsias vietas, į Kalvarijas: „Aš keliais į tave pareisiu / Per lietu, gruodą, šaltį...“

Tas širdies skausmo persmelktas teisinimasis, pasitelkiant paskutinį – nemeluojančios širdies – argumentą:

Nepardaviau tavęs aš niekad,
Neišdaviau, mieloji!
Audra praužia, miškas lieka...
Širdis gi nemeluoja.

Brūkšny, kuris yra ir nebūdamas. Atskiriantis.

Ar kada dar lemta bus poetine lietuvių kalba atgailauti Tėvynei, teisintis jai iš meilės, skausmo, klaidos, širdies ištikimybės?

Tik mirtinos būtinybės akivaizdoje Tėvynė tampa ontologinio dialogo nare.

Po neperžengiamo brūkšnio.

Po širdies balso patikrinimo.

To, kas pasakyta eilėraščiu, poetai nebegali persakyti kitu būdu.

Liudijimai

1945 m. birželio pabaigoje – iš Bronės Girienės prisiminimų, M. Grigaitytės užrašytų 1956 02 22: „Nuėjusi aplankyti, radau S. Nėrį gulinčią vienutėje. Mane pamačiusi, ji labai graudžiai ėmė verkti, glostyti mano veidą, rankas. Prašė vežti į Lietuvą.“

1956 metų balandžio 3 Marija Grigaitytė užrašė Genovaitės Paleckienės atsiminimus apie Salomėją. Ir iš paskutinio apsilankymo Maskvos Kremliaus ligoninėje 1945 m. liepos 8, paskutinę jos gyvenimo dieną. „Aplankėme ją trise: A. Sniečkus, J. Paleckis ir aš. S. Nėris buvo jau labai ligos nukamuota, jos veidas gerokai patamsėjęs, tačiau ji mus visus pažino. Ji maldaute maldavo:

– Nepalikite manęs čia, vežkite namo, važiuokime į Lietuvą. Nepalikite!“

Tik Paleckienės atsiminimuose 1956–1957 metais tegalėjo išlikti (nebūti išbrauktas) šis liudijimas, jo geliantis tikslumas: *maldaute maldavo...*

Aleksandra Staskevičiūtė: „Man atrodydavo, kad S. Nėris kupina kažkokio tragizmo“.

* * *

Generolas Vincas Vitkauskas – Salomėjos kraštietis – savo ranka 1959 06 30 apie karo metus: „Poetės veide buvo aiškiai pastebima didelė širdgėla ir kažkokie neaiškios, bet sunkios ligos simptomai. Jos akys paprastai atrodė labai liūdnos.“

* * *

Domicėlė Tarabildienė, dailininkė, įžvalgi menininkė, 1957 m. pradžioje nedaug ką tegalėjo tiesiai apie Salomėją pasakyti.

Paliudijo jauseną grįžtant iš Rusijos: „Išlipusi pirmoje stotyje bučiau gimtąją žemę, kad nuo jos niekad daugiau nesiskirčiau“.

Jaučiu, žinau

Vienas dažniausiai cituotų Salomėjos Nėries įrašų (1935.XII.15): „Nes jaučiu, žinau, kad ir mirdama aš savo lyrika drąsiai galiu konkuruoti su kiekvienu Lietuvos poetu. Ir tendencingiausios kritikos manęs nesunaikins.“

Pasitikėjimas savim. Priešingų sąmonės polių – jautimo ir žinojimo – jungtis. Lyrikos, lyrinės pasaulio percepcijos galios pabrėžimas. Eilėraščiai rašomi ne iš jausmų ir ne iš kalbos. Eilėraščiai rašomi iš poetinės būties, iš būsenų, kuriose vyksta nenutrūkstantis pokalbis su savim ir kitais. Apie šią būtį žino tik patys poetai ir paslaptį instinktyviai saugo.

Kodėl – ir mirdama? Kodėl Salomėjai reikėjo šio atskiro įterpinio, kurio nereikalavo nei teiginio, nei sakinio logika?

Nepaaiškinama. Ribos brėžimas – galiu konkuruoti jau tuo, kas parašyta dar iki „Diemedžiu žydėsiu“? Ribos, kaip paskutinio egzistencinio išbandymo, laukimas sąmonėje.

Jautimas ir žinojimas – išbandymas artėja: jos kūryba bus pervertinama, aiškinama ir tendencingai. Užbėgimas istorijai už akių – saugiausia liks lyrika, neįsileidžianti svetimkūnių į kalbos stichiją, kaip tekantis vanduo išsigryninanti pati iš savo galių.

Kaip ir Čiurlionis, Salomėja žinojo apie išskirtines savo dvasines galimybes – pirmiausia apie gebėjimą stipriai, giliai jausti. 1935.XI.24 dienos įrašė pusiau juokais, bet ir rimtai kalbėjo apie nemirtingumo vaizdinį: nutapyti „tamsų, beveik neįžiūrimą veidą ir matomas tiktai akis – mano, kartais tokias galingas ir magiškas akis.“

Europoje

Salomėja Nėris priklauso tai Europos lyrikų kartai, kuri nuslūgus radikaliajam avangardizmui dar spėjo pajusti klasikos (ypač romantizmo) alsavimo džiaugsmą. Jugendas, jo stilistika yra tarsi pirminė atgimstančios tradicijos keliamo džiaugsmo pakopa, pirminis (savaip drovus) to jausmo virpėjimas. Kultūros subtiliosioms, netgi savaip hedonistinėms estetinėms formoms skleisti dar palankus laikas – prieš didžiąsias XX amžiaus katastrofas. Europa pilna jaunų keliaujančių, su kraštais susipažįstančių, studijuojančių žmonių. Ir Salomėjos siluetas likęs ten – prie baltųjų Alpių kalnų, prie Dunojaus, Reino, Vienoje. Bendra kultūros erdvė, palengvinanti ir subtilių lyrikos formų pulsavimą.

„Diemedžiu žydėsiu“ jau paliestas būsimų katastrofų šešėlių. Žiedų, žydėjimo simbolika jau keliamą į mirties krantą; ornamentika, žaidybinės kaukės nyksta – gyvenimo veidas atviras, skaudus. Veidas paskutiniųjų metų eilėraščiuose vis dažniau pasirodo kaip atvira egzistencinio vyksmo scena: „tegu mano veidą / bedildo kančia“ („Jei aš nesugrįžčiau...“); „Rūsčios dienos tavo veidą / Man užstoti bando“ („Kur tasai namelis...“).

Dvasios vejas

Garcia Lorcos (Garsija Lorkos) duende – karštas dvasios vejas į veidą – priešpriešais. Svaigulys – lietuviškas ekstazės atitikmuo. Svaigulys, svaigimas nuo savo paties galių, jų plėšimosi būti, reikštis.

Karmen motyvas; aistros, kraujo, vyno sutelkimas likimui išbandyti. Vienas iš bendrųjų poezijos motyvų nuo romantizmo laikų.

1927 metų pavasarį Salomėja buvo Karmen motyvo svaigulingai apvaldyta. Raudona rožė (be abejonės, kažkaip patirta, galbūt gauta ar dovanota) yra šio motyvo vaizdinės realizacijos pretekstas. Eilėraštis ir pavadintas „Raudona rožė“. Trys jo redakcijos – tikriausiai vieno laiko. Gilusis širdies motyvas pynėsi su paviršium jį keliančiu šlageriu:

Kaip vėtra būk laisva tu ir aistringa,
Nerodyk niekam ašarų ir baimės.
Ji siūlė rožę man raudoną, nuodėmingą,
Užburtą vyrų širdimi ir laime.

Antroje redakcijoje sustiprėjo „žiauriojo romano“ stilistika:

Krūtinėj rožė, krauju nudažyta,
Krūtinėje žaizda, lyg perversa peiliu.
Už tai, kad vieną kartą ištarė „myliu“ –
Kaip gėlės nežydėjusios nukrinta.

Tik trečias tekstas, įėjęs į *Pėdos smėly*, atsivėrė, perėmė svaigulingai besidaužantį kraujo ritmą. Karmen – būrėja, žadėtoja. Raudona rožė – burtas, burtažodis:

...O su naktim išnyko ir Karmen – –
Tik jos aistri daina liūdnei skambėjo.
Ir keistą dovaną paliko man:
Raudoną rožę. – Laimės nežadėjo...

Briauna – sustojimas ant kalbos slenksčio. Kalbėjimo peradresavimas ženklui.

Staigus prisiminimas: identifikacija

Iš Kauno transliuojama „Karmen“ (1936.11.13) priminė Salomėjai pirmąjį šio kūrinio įspūdį – ką tik įstojus į universitetą: „Šioji opera mane tarsi sukrėtė, mane pačią man parodė tokią, kokios aš lig šiol savęs nepažinojau. Aš pasakiau tada sau, kai Stasys mane lydėjo namo: „Ne, tu ne Mikela, visai nepanaši į ją ir niekad nebūsi į ją panaši. Tu Karmen...“ Taip, aš vėliau tikrai buvau Karmen – ne tiktai savo nelaiminga aistringa dvasia, bet ir išgyvenimais.“

Aistringa dvasia pačios Salomėjos anksti suvokta kaip svarbiausias asmenybės žymuo. Aistringa, tad gyvenimiškąją prasme ir nelaiminga, negalinti pasiekti nepasiekiamo.

Karmen – šios aistringos dvasios ryškus kultūrinis pretekstas. Karmen atributika – raudona rožė, nekaltas kraujas, aistringa meilė ir tokia pat daina, rizikingas žaidimas su lemtim. Karmen motyvo slinktis į žemesnę romansinę stilistiką.

Ir staigus iškilimas žanrinės tradicijos ir likimo nuojautos sankirtose – kaip „Raudonos rožės“ pabaigoje.

Romansai – pertekėjimas

Iš ankstyvosios Salomėjos Nėries lyrikos yra keliolika plačiai pasklidusių, dainuojamų širdies

romansų.

Salomėjos romansinės parafrazės, aistriai dainuotos ir Žemaitijoje – apie 1950-uosius:

Kur baltos chrizantemos
Ir mėlynos vosilkos,
Tenai numirt norėčiau,
Kur slenka dienos pilkos

Sūnau saulėto krašto,
Žinau – nebūsiu tavo,
Mane šią juodą naktį
Vaiduoklis pabučiavo...

Romanso galia – savintis. Atpažinti kaip tinkamą, prisitaikyti.

1927 metų lapkričio eilėraščiai su chrizantemomis, mirtimi, vaiduokliais („Žinai, ko liūdi pievos?“, „Sūnau saulėto krašto...“).

Degančios širdies, gyvo kraujo metaforos, keliamos būsenos ir kalbos ekstazės, užsimezga romansinėse poezijos lytysė – pačioje kūrybos pradžioje:

Jeį mirti... tai tik tavo
Ranka tegul įsmeigia
Į kairį mano šoną
Plieninį šaltą peilį!

Kad karštas širdies kraujas
Tavais laukais tekėtų! –
Kad baltos chrizantemos
Raudonai pražydėtų!

Kokia stipri gali būti motyvo pertekėjimo srovė. Galbūt ir dėl to, kad ir motyvas bent iš dalies yra perimtas.

Pagrindiniai Salomėjos Nėries romansiniai tekstai: „Ant mano kapo“, „Geltonai gedi pievos...“, „Daržely diemedis verkšleno...“, „Pajuodo žalios pievos...“, „Sūnau saulėto krašto...“.

Labiausiai dainuojami vėlesni eilėraščiai: „Kada manęs nebus“, „Vasara praėjo“, „Kaip ir tas vėjas“, „Diemedžiu žydėsiu“, „Klajūnėlis“, „Akmenėlis turi šaltą širdį“, „Eglė žalčių karalienė“ (pradžia), „Nebark manęs!“

Kompozitorių dėmesys Salomėjos Nėries tekstams.

Tautosakos balsas

„Be pastogės“ – trumpas, ritmingas prozos tekstas, pirmą kartą paskelbtas 1957 metų Salomėjos Nėries tritomyje.

Rašytas iš kalbos, iš rudenio garsyno, iš grynų garsinių asociacijų tarp nakties šlamėjimo ir našlaitiškos dalios. Pradžioje matyti, kaip atsirenkami žodžiai, frazės: „Blinksi balta naktis. Šlama, šlamščia liepų alėja: „Šalta, šalta, šalta... Eikš į mus, našlaite“. Paminimos telegrafo vielos – pirmasis XX a. ketvirtis, 1925-ieji.

Ir staiga prasiveržia grynas tautosakos balsas – raudos periodas, lengvai sugulantis tradicijos

diktuojamais skirsniais – padalomis, šiek tiek pakoreguotomis literatūrinių stilizacijų, pirmiausia Vinco Krėvės: „– O, kad aš pavirsčia baltąja liepele, tai aš pasilikčia su jumis, sesulės, gūdžių, slaptųjų dainelių dainuoti, saldžių sapnužių su jumis sapnuoti. Dabar aš mergelė, vargšė našlaitė, be dalios dalužės palikta klajoti... Takelius numyniau, akis pražiūrėjau – savo dalužės surast negalėjau.“

Po kelių dešimtmečių – karo metais – Salomėja grįžo į šią ikižodinę tradicijos patyrimo būseną, dar aukštesnę, dar grynesnę:

O, jei pamatyti
Dar kada galėtau,
Kaip tave mylėtau,
Kaip tave mylėtau!

Kad nuo akmenėlių
Kojelės nevargtų,
Aš būtau žolelė
Po tavo kojelių.

Kad kaitri saulelė
Tau neįkyrėtų,
Būtau debesėlis
Virš tavo galvelės.

Salomėja jautė, kad raudoje gilų, kad galima dar giliau. Ieškojo kitos kalbos – kitų lyčių, švaresnių, grynesnių, keliančių, pakeliančių.

Našlaitiškumas

Žmogus pasaulyje yra našlaitis.

Našlaitiškumo jausena lydi kiekvieną jautresnę prigimtį.

Egzistencinio našlaitiškumo žymė Salomėjos Nėries cikle „Einam!“ (Paryžius, 1937-ųjų pavasaris). Ciklo pradžia – mirties balsas: „Tu našlaitė tarp vėjų – / Einam! Einam namo!“; „Tu bijaisi, mergyte, / Šio pasaulio gudraus?“ Cikle išlaikyta šio pasaulio našlaitės atributika: jauna, basa, skriaudžiama, alkana. Našlaitės piemenaitės stilistika savitai perkeista: iš romantinio – romansinio kodo („Saule nudegusi, basa – / Tu – piemenaitė murzina!“ – „Jaunystė“) pereinama į egzistencinį našlaitiškumą, kūrybingos moters likime įgyjantį ypatingo aštrumo.

Tik suvokiant našlaitės piemenaitės kodo veiksmingumą, cikle „Einam!“ į savo vietą atsistoja minios vaizdinys, jos palyginimas su galvijų banda, atsirandanti ganymo paradigmoje.

1936-ųjų metų pavasarį Salomėjos Nėries vaizduotėje pradėjo intensyvėti našlaitiškumo motyvas. Gegužės pradžioje buvo Berčiūnų miške, netoli Panevėžio, jautriai reagavo į pavasario impresionizmą: „Aš norėčiau tą beržą nupiešti – taip, kad jis vienas viską pasakytų apie pavasario grožį“ (1936.V.4). Lyg užsižiūrėjo.

Ir staiga keičiama žvilgsnio trajektorija – į našlaitę, gėlę: „Didelės, mėlynos, liūdnos, gilios – našlaitės akys. Jos nenusakomos, jas reikia bent kartą pamatyt“. Gamtos našlaitiškumo spalvos. Dar vienas žvilgsnio viržas – tarp tikrovės ir vizijos: „Sėdi našlaitė po beržais, apkabinus rankom kelius; drykso jos šiaudinės kasos.“ Vaizdą perveria spalvos impresija, bet vėl sugrįžtama prie našlaitiškumo – kažkas zonduojama: raudonos, nuskirdusios našlaitės kojos, rankos, žvarbus našlaitės pavasaris – kažkas pasąmonėje stingsta, kristalėja, tolsta ir priartėja: „Našlaitės tik velėja pašukinį žlugtą

lediniame ežere.“ Kieta, žiaudri frazės garsų rikiuotė. Pasigirsta ritmas, sąskambiai: „Greitai vysta rankoje purienos... Greitai vysta ir našlaitės jaunos dienos.“ Tai jau tautosakinės poemos „Našlaitė“ chorėjinis ritmas, jos melodinis kamienas:

Kloja žemę lapų šilkas...
Į kapus kelelis pilkas – –
Ten palaidota motulė,
Ten tėvelis tyliai guli.

Nuotaika ir emocija

„Nuotaika ir emocija remiasi lyrinis kūrinys, tad svarbu tą nuotaiką ir jausmą lygiai visame kūrinyje išlaikyti. Dažniausiai parašau visą kūrinėlį iš karto, nė žodžio neištaisydam. Bet kartais labai ilgai tenka rašyti, keisti, ir daug mano eilėraščių variantų lieka visai skirtingi. Taip buvo su mano eilėraščiu „Visur aš ją matau“.

Taip Salomėja Nėris yra kalbėjusis su *Lietuvos žinių* korespondentu (1939 metų sausio 29 d.) Valstybinės premijos paskyrimo proga.

Pirmasis cituotas sakinytis yra itin tikslus lyrinės kūrybos prigimties apibūdinimas – lyg iš E. Staigerio, interpretacinės kritikos mokyklos kūrėjo, knygos. Nuotaika ir emocija tekste kristalėja, išsiskirsto žodinėse lytysė, metaforose, garsyne. Emocinio krūvio paskirstymo-išskirstymo problema.

Ir antroji mintis – apie „Visur aš ją matau“. Poetė sakė, kad buvo visai skirtingų šio eilėraščio variantų. Neišliko. Rankraštyje skirtumai nežymūs.

Kodėl 1939 metų pradžioje Salomėja prisiminė 1937 metų eilėraščių, jo ilgą rašymą, variantus? „O kelias tolimas – / nė akys neužmato – / Pro dujų debesis, / per sielvarto marias“. Kūdikio vaizdinio transcendencija – pernešimas „per sielvarto marias“ į ateitį:

Aš ateitį regiu –
su kūdikiu ant rankos –
Šviesiom šviesiom akim
ir džiaugsmo šypsena.

Poetė grįžo prie šio eilėraščio genezės nujausdama ar ir žinodama, kad įstengė nuotaiką ir emociją pernešti į teksto krantą.

Kūdikis ir motina

Salomėja Nėris turėjo prigimtą motinystės instinktą. Jautė pasaulį moteriškai – motiniškai. Sūnaus gimimą išgyveno kaip būties ekstazę, kaip kūrybos viršūnę.

Kas stipriai jaučia kūdikystę („Ak, aš kūdikis, kūdikis!“), lygiai persiima ir motinyste. Motina – gyvenimo globėja, gobėja. Kosminis motinystės atitikmuo: „Žvaigždėta vasaros naktis kaip motina mus laimino...“

Bet kuris praradimas yra grėsmė ir motinystei: „Pavasaris kaip svetimas kūdikis man šypsos! Kūdikis, kuris turėjo būti mano, yra svetimas! Ir niekad manęs jis nepažins ir „mama“ nešauks!“ (1928.IV.16).

Stipri vidinė energetika kartais susilpnina biologinę gimdančiųjų galią.

Skrybos priešara

Daug Salomėjos Nėries eilučių baigiasi tašku ir brūkšniu. Ypač tokia skryba sutankėja rinkinyje *Diemedžiu žydėsiu*. Tikrai nėra atsitiktina. „Klajūnelio“ pirmasis posmas:

Kregždės molio gūžtą nusikrėsti baigė. –
O gandrai ties gluosniu sukasi ratu. –
Tur namus erelis ir mažytė sraigė. –
Mielas klajūneli, kur sustosi tu?

Mintis – vaizdinys ir baigiasi, ir prasideda. Uždaroma ir atveriamą, įkvepiama ir iškvepiama. Tašku ir brūkšniu baigiama eilutė yra atskira ištartis, savarankiška. Taško baigtinumas. Bet energija rodo galią pertekėti – intonaciškai tai itin ryšku ilgųjų atvirųjų balsių kadencijoje. Ištariant ilgumą (labai jautrų sūduvių šnekoje), tarsi iš naujo įkvepiama. Įkvepiama brūkšniui – perėjimui į kitą eilutę.

Stipri intuicija diktuoja išoriškai prieštarigus, o esmėje vienin sueinančius skrybos ženklus.

Poveikis

Trys poezijos rinkiniai ryškiai švyti XX a. pirmosios pusės literatūros padangėje: Kazio Binkio *100 pavasarių* (1923), Vinco Mykolaičio-Putino *Tarp dviejų aušrų* (1927), Salomėjos Nėries *Diemedžiu žydėsiu* (1938). Lyg Maironio *Pavasario balsų* medis būtų trumpam išsišakojęs į tris kamienus: Binkio poetinė provokacija, Putino filosofinė introspekcija, Nėries moteriškai trapus egzistencinis liūdesys, sulydytas į paprastas, skaidrias ir savitas struktūras. Žvelgiant į Salomėją Nėrį iš Maironio, ji užbaigia lietuvių lyrikos vystymosi spiralinę fazę – tarsi grįžta toldama. Toldama ir veikdama lietuvių lyrikos raidą.

Kas yra šis poveikis, kaip apie jį galima kalbėti? Įtakos fizika paprastesnė. Ji apima temas, semantiką, kalbą, palieka tiesioginės įtakos žymes – artimas frazes, rimus, metaforas.

Problema – poveikio metafizika. Kodėl poezija darosi paveiki, veikianti, keičianti? Atrodo, kad svarbiausias čia yra grožio autoritetas, galintis veikti ir kaip įprasto grožio paneiga. Autoriteto veikimu pasiekiamas susitikimo pakopa. Tik tas, kas susitikimui atsiveria, atsiveria pasitikėjimu, gali patirti poveikį, būti vaisingai paveiktas. Vaisingai, vadinasi, atvirai, džiaugsmingai susitinkant, persiimant, perkeičiant ir persikeičiant.

Sutikime, kad Salomėjos Nėries „tradicija – viena gyvybingiausių lietuvių poezijoje“ (Donata Mitaitė). Bet – vienpusė. Neišnaudota. Tradicija ir suspaustomis lūpomis – neatveriant ir neatsiveriant.

Vieniems – nepatikima.

Kitiems – nepasiekiamą.

Vis dėlto – iki šiol ir pašaukianti, ir atsiliepianti.